

Kapitel 21

Modus i relativsætninger

Kendetegnende for relativsætninger er at de referer til en størrelse ude i virkeligheden. Ved de attributive relativsætninger findes dette led også udtrykt i selve sætningen i form af relativpronominets korrelat: i *la casa que...* er *casa* den referent som *que* henviser til ude i virkeligheden, og dette er samtidig *que*'s korrelat.

Modus afgøres af den talendes kendskab til denne referent.

21.1 Overordnede principper

Hvis referenten kan identificeres, udpeges (kendskab), bruges indikativ i relativsætningen, mens man bruger konjunktiv hvis denne ikke kan identificeres (manglende kendskab). Kun den konkrete sætning og dennes kontekst kan afgøre om referenten er identificerbar. I nedenstående eksempler kan fortælleren sige hvilket *ord* det drejer sig om, og de *timer* der er tale om specificeres netop i relativsætningen:

<i>Me torturaba y aun hoy me tortura una palabra que se escapó de sus labios en un momento de placer físico</i> (Sáb 113)	Jeg blev pint og pines stadig af et ord der undslap hendes læber i et øjeblik fysisk nydelse
<i>Las horas que pasamos en el taller son horas que nunca olvidaré</i> (Sáb 107)	De timer vi tilbragte i atelieret, er en tid jeg aldrig vil glemme

I visse tilfælde er det overordnede verbum et indicium for det ene eller det andet. Verber der udtrykker *søgen*, *mangel*, *ønske* har oftest et uidentificerbart objekt hvis dette har ubestemt artikel, mens en bestemt artikel i reglen vil gøre at objektet kan identificeres:

<i>busco una secretaria que sepa inglés</i>	jeg søger en sekretær der kan engelsk
<i>busco a la secretaria que sabe inglés</i>	jeg søger den sekretær der kan engelsk
<i>necesito una casa que tenga jardín</i>	jeg har brug for et hus der har have
<i>necesito el libro que te presté</i>	jeg har brug for den bog jeg lånte dig
<i>Quiero que busquen a los montañeros que han escalado el Eiger</i> (Borr 123)	Jeg vil have at de skal lede efter de bjergbestigere der har besteget Eiger
<i>Quiero que busquen algunos montañeros que hayan escalado el Eiger</i>	Jeg vil have at de skal lede efter nogle bjergbestigere der har besteget Eiger
<i>Necesitaban un piso donde ella pudiera preparar sus oposiciones cómodamente</i> (Sol 60).	De havde brug for en lejlighed hvor hun kunne forberede sine eksamener i ro og mag

Man kan dog udmærket forestille sig at en størrelse der har ubestemt artikel, kan være kendt af den talende; hvis min hund er blevet væk, kan jeg sige:

<i>busco un perro negro que tiene la cola blanca</i>	jeg søger en sort hund der har hvid hale
--	--

for det er jo ikke bare en hvilken som helst hund der har sort hale, jeg søger.

Udeterminerede korrelater (uden artikel) har i reglen konjunktiv:

<i>Qué produzca la empresa, ingresos que haya es para beneficios de ellos mismo</i> (Mog 14)	Virksomheden skal bare producere, de indtægter der kommer, er til deres egen fordel
---	---

Verber som *tener, haber, conocer, recordar*, sanseverber m.f.l. må - ubenægtede - have et kendt og dermed identificerbart objekt, idet man ikke kan *have, huske* o.s.v. noget som man ikke selv er i stand til at udpege, hvorfor der som regel ikke står konjunktiv i relativsætningen:

<i>recordé de pronto un sueño que tuve en alguna de esas noches de borrachera</i> (Sáb 149)	jeg huskede pludselig på en drøm jeg havde haft en af de nætter jeg havde drukket
<i>Habría caminado una cuadra cuando oí detrás una voz que me decía...</i> (Sáb VI)	Jeg havde gået en blok da jeg bag mig hørte en stemme der sagde...
<i>yo he conocido polacos, simple pescadores, que sabían uno, dos, tres, cuatro, cinco idiomas</i> (Mog 21)	Jeg har kendt polakker, almindelige fiskere, der talte et, to, tre, fire, fem sprog
<i>Existió una persona que podría entenderme</i> (Sáb II)	Der har eksisteret en person der kunne forstå mig

Benægtet vil referenten derimod oftest være ukendt eller ikke-eksisterende, og der skal være konjunktiv:

<i>No se ven embarcaciones que tengan, pues, piso alfombrado</i> (Mog 16)	Man ser ikke fiskekuttere der for eksempel har tæpper på gulvene
---	--

21.1.1 Krav til korrelat / referent

Der bruges konjunktiv når der stilles krav til korrelatet, hvilket vil sige at det der refereres til skal opfylde nogle bestemte betingelser:

<i>era necesario hacer leyes que fijaran los pasos que tenían que seguirse</i> (Lor, 30)	det var nødvendigt at lave love som fastlagde de skridt der skulle følges
<i>se requiere una Izquierda que sea alternativa a este gobierno</i> (Mog 28)	der er behov for en venstrefløj der kan være et alternativ til denne regering
<i>Y lo malo era que al día siguiente habría de madrugar para tomar el rápido que le condujese a la ciudad</i> (Del 80)	Og det dårlige var at det næste dag var nødvendigt at stå tidligt op og tage det lyntog som ville bringe ham til byen

Der er tale om *nogle love*, en *venstrefløj* og *det lyntog* som skal opfylde nogle betingelser, som der gøres rede for i relativsætningen.

21.1.2 Definitioner og generelle udsagn

Definitioner og generelle udsagn står i indikativ, også selv om korrelatet ikke umiddelbart kan specificeres:

Salón de Primavera de 1946: *es el Salón Nacional de Artistas Plásticos que se inaugura todos los años el 21 de septiembre* (Sáb III)

Salón de Primavera de 1946: er den nationale kunstudstilling der blev indviet hvert år den 21. september

Caminaba por la otra vereda, en forma resuelta, como quien tiene que llegar a un lugar definido a una hora definida (Sáb IV)

Hun gik på det andet fortov som en der skal nå et bestemt sted på et bestemt tidspunkt

Pero insisto en que la empresa que no gana competitividad no se la puede obligar a disminuir la jornada (País, 5.2.96)

Men jeg holder fast ved at den virksomhed der ikke bliver konkurrencedygtig, ikke kan tvinges til at nedsætte arbejdstiden

21.1.3 Forestillede situationer

Forestillede situationer står oftest i konjunktiv, man kan også findes i indikativ:

Mis dudas y mis interrogatorios fueron envolviéndolo todo, como una liana que fuera enredando y ahogando los árboles de un parque (Sáb XVIII)

Mine tvivl og spørgsmål snoede sig om alt som en lian der vikled sig omkring og kvalte træerne i en park

Creo que si yo pintase o escribiese haría cosas que no llamasen la atención en ningún momento (Sáb XXV)

Jeg tror at hvis jeg malede eller skrev, ville jeg lave ting som ikke på noget tidspunkt ville tiltrække opmærksomhed

Si yo fuera un gran cirujano y un señor que jamás ha manejado un bisturí, ni es médico ni ha entablillado la pata de un gato, viniera... (Sáb IV)

Hvis jeg var en stor kirurg og der kom en mand der aldrig havde [>har] betjent en operationskniv, der ikke var [er] læge eller i det mindste havde [har] lagt skinne på et katteben...

21.1.4 Superlativ

Når korrelatet er en superlativ er der en vis tendens til konjunktiv, men der kan ikke siges at være særlige regler på det område. Når det der udtrykkes er fremtidigt, bruges konjunktiv, idet fremtidige referenter sjældent kan specificeres:

Era el mostro más grande que había producido la tierra (cit. Ken 28.31)

Det var det største uhyre jorden havde opfostret

21.1.5 Uafhængige relativsætninger

Såvel de substantiviske som de adverbielle relativsætninger følger de attributive hvad angår modus. Hvis den person eller ting eller det sted, tidspunkt el. lign. der refereres til, er identificerbart, står relativsætningen i indikativ, ellers i konjunktiv:

Estoy seguro de que muchos de los que ahora están leyendo estas páginas se pronunciarán por esta última hipótesis y juzgarán... (Sáb XIII)

La que te lo haya dicho, te engaña (Gili § 230)

Tenía ganas de contar la historia de mi crimen, y se acabó: al que no le gustara, que no la leyese (Sáb II)

Para quien no recuerde o no haya vivido aquellos tiempos debo decir que... (Muñ 31)

Jeg er sikker på at mange af dem der nu læser disse sider, vil udtale sig til fordel for den sidste hypotese og dømme...

Hende som kan have sagt det til dig, narrer dig

Jeg havde lyst til at fortælle historien om min forbrydelse, og det er det: den der ikke syntes om den, måtte bare lade være med at læse den

For dem der ikke kan huske eller ikke har oplevet den periode, må jeg sige at...

21.1.6 Parentetiske relativsætninger

Da en relativsætning ikke kan være parentetiske uden at man allerede er i stand til at udpege referenten, har parentetiske relativsætninger aldrig konjunktiv:

Las utilidades del guano y del salitre crearon en el Perú, donde la propiedad había conservado hasta entonces un carácter aristocrático y feudal, los primeros elementos sólidos de capital comercial y bancario (Mar I, III)

Mi conclusión final, que consideré rigurosa, fue:.. (Sáb 141)

Overskuddet fra guanoen og salpeteren skabte i Peru, hvor ejendomsretten indtil da havde bevaret en aristokratisk og feudal karakter, de første elementer i en kommerciel og bankrettet økonomi

Min endelige konklusion, som jeg betragter som hård, var...

Propriet *Peru* er entydigt uden relativsætningen, og idet jeg siger *min konklusion* må det også, må konklusionen også allerede være til at identificere.

21.1.7 Relativsætninger der indgår i spørgsmål

Relativsætninger der indgår i spørgsmål følger de almindelige regler, hvilket vil sige at de står i konjunktiv hvis det der spørges til ikke kan præciseres, og i indikativ hvis det er en kendt størrelse:

¿Qué he prometido yo que no cumpliera?
(cit. Ken 29.633)

¿A quién se le ocurre viajar en un autobús llamado la Yenka para dar una conferencia en un sitio que se llama Pozanco? (Muñ 47)

Hvad har jeg lovet som jeg ikke har holdt?

Hvem falder det ind at rejse med en bus kaldet Yenka for at holde et foredrag et sted der hedder Pozanco?

21.2 Korrelater der oftest styrer konjunktiv

I visse tilfælde udtrykker korrelatet i sig selv at referenten ikke kan bestemmes eller er ikke-eksisterende, og i de tilfælde står relativsætningen i konjunktiv. Korrelater der indeholder de benægtende indefinitte pronominer og adverbier, afviser eksistensen af referenten og har derfor konjunktiv; det er først og fremmest *nadie, nada, nunca, jamás*:

<i>nunca había nadie que quisiera ir allí</i> (Muñ 42)	der var aldrig nogen der ville tage mig med derhen
<i>ni pasaba ningún coche que quisiera llevarme</i> (Muñ 46)	der kom heller ikke nogen biler forbi der ville tage mig med
<i>un llamamiento a las Fuerzas Armadas "a no participar en nada que agrave una confrontación entre peruanos"</i> (País)	et opråb til de væbnede styrker "om ikke at deltage i noget der kan forværre en konfrontation mellem peruanere"
<i>después de confirmar que no reconocerá ningún resultado que no contemple una segunda vuelta</i> (País)	efter at han har bekræftet at han ikke vil anerkende noget resultat som ikke inkluderer en anden valgrunde

Dog udtrykkes med *nada / ninguno de..* at korrelatet eksisterer, og der bruges derfor ikke konjunktiv:

<i>Al poco rato estaba en la puerta del edificio sin que hubiera sucedido ninguna de las escenas desagradables que había temido</i> (Sáb VII)	Efter en kort stund stod jeg ved bygningens dør uden at der var opstået nogen af de ubehagelige scener jeg havde frygtet
<i>en realidad, no ha funcionado nada de lo que tenían previsto</i> (País)	i virkeligheden er der ikke nogen af de ting som var forudset, der har fungeret

Korrelater der indeholder *-quier*, med *cualquiera* som det mest almindelige, har i princippet samme mulighed for opposition mellem indikativ og konjunktiv som de øvrige relativsætninger, men i praksis følges de næsten altid af konjunktiv. Betydningen er *hvad end, hvem end, hvor end*, som i reglen henviser til *et eller andet* som ikke specificeres. Det samme gælder med *todo* (*enhver, hvilken som helst*):

<i>Descarté sin más cualquier combinación que comenzara con una iniciativa mía</i> (Sáb V)	Jeg afviste uden videre enhver kombination som skulle begynde med et initiativ fra min side
<i>estoy sujeto a cualquier acción legal que pueda presentar cualquier ciudadano sobre incumplimiento</i> (Rep)	jeg er indstillet på enhver juridisk handling som en hvilken som helst borger kan fremlægge om misligholdelse
<i>Todo acto y documento que este notario haya refrendado con su firma, [...] debe declararse nulo y falso</i> (Rep)	Ethvert dokument som denne notar har legaliseret med sin underskrift [...] må deklareres ugyldigt og falsk
<i>Cuando se haya terminado de registrar a los animales en cautiverio, todo koala que aparezca y cuya huella no esté registrada habrá sido cazado ilegalmente</i> (Com, 16.03.93)	Når man er færdig med at registrere de dyr der findes i fangenskab, vil enhver koala som dukker op og hvis fingeraftryk ikke er registreret, være fanget illegalt

Benægtede udtryk har konjunktiv hvis det er eksistensen af korrelatet der benægtes:

<i>No, no era algo que estuviera en su aspecto físico, me doy cuenta ahora, era lo mismo que sentí ayer</i> (Muñ 68)	Nej, det var ikke noget som var i hans fysiske udseende, kan jeg se nu, det var det samme jeg følte i går
--	---

21.3 To ens konjunktiver

Det samme verbum i konjunktiv findes i to på hinanden følgende verber med betydningen *hvad end...*: der opgives nogle mulige handlinger, men de afvises som uden betydning.

Det drejer sig i de fleste tilfælde om et hovedverbum fulgt af en uafhængig relativsætning der står som objekt eller adverbial, men det kan også være to sideordnede verber. Denne konstruktion kan nok laves med de fleste verber, men alligevel har den karakter af faste udtryk (se også *Modus i hovedsætninger*, 19.1.2):

<i>diga lo que diga...</i>	hvad end han siger
<i>pase lo que pase...</i>	hvad end der sker
<i>venga quien venga...</i>	hvem der end kommer
Sea como sea, me emocionó muchísimo la fima: María. Simplemente María (Sáb XIII)	Hvad der end er grunden, blev jeg meget bevæget af underskriften. <i>María</i> . Blot <i>María</i>
<i>gane quien gane</i> (País)	vinde hvem der vinder / hvem der end måtte vinde